

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ
СПІВРОБІТНИКІВ НМАПО
імені П. Л. Шупика**

ВИПУСК 26

Київ - 2016

ISSN 2227-7404

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ імені П. Л. ШУПИКА

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ
СПІВРОБІТНИКІВ НМАПО
імені П. Л. Шупика

ВИПУСК 26

Київ-2016

26 випуск збірника наукових праць виходить у вигляді 1 книги. В ній висвітлені актуальні питання педіатрії, судової медицини, фізіотерії, гігієни, психіатрії, нейрохірургії, стоматології, хірургії, терапії, технології ліків і організації фармацевтичної справи, фармхімії і фармакогнозії, медичної освіти.

Збірник розрахований на педіатрів, фізіотерапевтів, гігієністів, психіатрів, нейрохірургів, стоматологів, хірургів, провізорів, фахівців судової медицини, технології ліків і організації фармсправи, фармацевтичної хімії і фармакогнозії, сімейних лікарів, фармацевтів, а також на викладачів вищих навчальних медичних закладів.

Головний редактор: академік НАМІ України, професор **Ю.В. Вороненко**

Науковий редактор: д.мед. н., професор **І.С. Зозуля**

Заступник наукового редактора: д.мед. н., професор **Н.О. Савичук**

Редакційна колегія: **Бекетова Г.В.** - д.мед.н., проф.; **Бережний В.В.** - д.мед.н., проф.; **Біда В.І.** - д.мед.н., проф.; **Білогорцева О.І.** - д.мед.н., проф.; **Білоклицька Г.Ф.** - д.мед.н., проф.; **Біляєва О.О.** - д.мед.н., проф.; **Біляков А.М.** - д.мед.н., доц.; **Борщевська М.І.** - д.мед.н., проф.; **Варивончик Д.В.** - д.мед.н., проф.; **Ветютнева Н.О.** - д.фарм.н., проф.; **Вишневська Л.І.** - д.фарм.н., проф.; **Войтенко Г.М.** - д.мед.н., проф.; **Гриценко О.М.** - д.фарм.н., проф.; **Гончарук О.М.** - д.мед.н., проф.; **Давтян Л.Л.** - д.фарм.н., проф.; **Дзюблик О.Я.** - д.мед.н., проф.; **Древницька О.О.** - д.мед.н.; **Дрогомирецька М.С.** - д.мед.н., проф.; **Зайков С.В.** - д.мед.н., проф.; **Івахно О.П.** - д.мед.н., проф.; **Каджая М.В.** - д.мед.н., проф.; **Казимирко В.К.** - д.мед.н., проф.; **Калашніков А.А.** - д.мед.н., проф.; **Козинець Г.П.** - д.мед.н., проф.; **Козлов С.В.** - д.мед.н., доц.; **Козярін І.П.** - д.мед.н., проф.; **Коритнюк Р.С.** - д.фарм.н., проф.; **Косаковський А.П.** - д.мед.н., проф.; **Мамчик В.І.** - д.мед.н., проф.; **Маньковський Б.М.** - член-кор. НАМНУ; проф.; **Марушко Т.В.** - д.мед.н., проф.; **Марушко Ю.В.** - д.мед.н., проф.; **Мішис В.Д.** - д.мед.н., проф.; **Мельник В.М.** - д.мед.н., проф.; **Мішапов В.Д.** - д.мед.н., проф.; **Михайличенко Б.В.** - д.мед.н., проф.; **Охотнікова О.М.** - д.мед.н., проф.; **Павленко О.В.** - д.мед.н., проф.; **Педаченко Є.Г.** - акад. АМНУ, проф.; **Пилігін Г.Я.** - д.мед.н., проф.; **Пишнов Г.Ю.** - д.мед.н., проф.; **Поліщук М.Є.** - член-кор. НАМНУ проф.; **Полька Н.С.** - член-кор. НАМНУ, проф.; **Пономаренко М.С.** - д.фарм.н., проф.; **Продавчук М.Г.** - член-кор. НАМНУ проф.; **Ревенко О.А.** - д.мед.н., проф.; **Радзіховський А.П.** - д.мед.н., проф.; **Савичук Н.О.** - д.мед.н., проф.; **Сільченко В.П.** - д.мед.н., проф.; **Смолянка В.І.** - д.мед.н., проф.; **Стаднюк Л.А.** - д.мед.н., проф.; **Табачніков С.К.** - д.мед.н., проф.; **Тіхонов О.І.** - д.фарм.н., проф.; **Тимофеев О.О.** - д.мед.н., проф.; **Трохимчук В.В.** - д.фарм.н., проф.; **Усенко О.Ю.** - д.мед.н., проф.; **Фелештинський Я.П.** - д.мед.н., проф.; **Фещенко Ю.І.** - акад. НАМНУ, проф.; **Філіпчук О.В.** - д.мед.н., доц.; **Харченко Н.В.** - член-кор. НАМНУ проф.; **Хворост О.П.** - д.фарм.н., проф.; **Хоменко І.М.** - д.мед.н., проф.; **Чуприков А.П.** - д.мед.н., проф.; **Цимбалюк В.І.** - акад. АМНУ, проф.; **Шведь Н.І.** - д.мед.н., проф.; **Шуба Н.М.** - д.мед.н., проф.; **Шунько Є.Є.** - д.мед.н., проф.; **Яшина Л.О.** - д.мед.н., проф.;

РЕКОМЕНДОВАНО: Вченою радою Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика МОЗ України, Протокол № 7 від 15.06.2016 р.

АТЕСТОВАНО

Вищою атестаційною комісією України, Постанова Президії ВАК України від 10.02.2010, № 1-05/1

медичні, фармацевтичні науки

ПЕРЕРЕЄСТРОВАНО

Департаментом атестації кадрів вищої кваліфікації, Наказ Міністерства освіти і науки України № 528 від 12.05.2015, **медичні, фармацевтичні науки**

Збірник включено в наукометричні бази даних: міжнародна наукометрична база «Google Scholar», реферативна база даних «Україніка наукова».

Збірник реферується Інститутом проблем реєстрації інформації НАН України.

Друкуються згідно свідчення про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції - серія ДК №3617

Видається збірник з 1999 року, **засновник та видавець:** Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика. Періодичність виходу - чотири рази на рік.

Відповідальний за комплектування та випуск: д.мед.н., проф. **І.С.Зозуля**

Відповідальна за редагування: д.мед.н., доц. **В.В.Горачук**

Комп'ютерне упорядкування: **О.Є.Смаглюк**

Редагування англійських анотацій: к.пед.н., доцент **Л.Ю. Лічман**

Рецензенти: **Ю.В. Марушко**-д.мед.н., професор;

М.Д. Тронько - акад. НАМН України, професор.

Редакційна колегія зберігає авторський текст без істотних змін, звертаючись до коректування в окремих випадках. Відповідальність за вірогідність фактів, цитат, прізвищ, імен та інших даних несуть автори.

ТЕХНОЛОГІЯ ЛІКІВ І ОРГАНІЗАЦІЯ ФАРМСПРАВИ

Відомості про авторів:

Івахненко Олена Леонідівна - к. фарм. н., асистент кафедри біотехнології Національного фармацевтичного університету. Адреса: м. Харків, вул. Валентинівська, 4, 61168.

Каложная Ольга Сергіївна - к. фарм. н., доцент, доцент кафедри біотехнології Національного фармацевтичного університету. Адреса: м. Харків, вул. Валентинівська, 4, 61168.

Кустова Світлана Петрівна - к. фарм. н., старший науковий співробітник, завідувач сектором технології лікарських форм лабораторії аналітичних та фізико-хімічних досліджень ДУ «Інститут проблем ендокринної патології ім. В.Я. Данилевського НАМН України». Адреса: м. Харків, вул. Артема, 10, 61002.

УДК 615.454.1:615.242

© КОЛЕКТИВ АВТОРІВ, 2016

*Іроко Імамузо Метью, Н.В.Хохленкова, О.В.Палій,
К.В.Пащенко*

ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛЬНОСТІ СТВОРЕННЯ НОВОГО ГЕЛЮ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ СТОМАТОЛОГІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Національний фармацевтичний університет, м. Харків,
Національний медичний університет, м. Харків

Матеріали та методи. Проведено анкетування лікарів-стоматологів щодо асортименту лікарських препаратів, що найчастіше використовують лікарі в терапії захворювань слизової оболонки порожнин рота та пародонту. Для збору первинних даних використовували метод анкетного опитування, в якому за переліком питань визначали думку спеціалістів медицини.

Результати. Перший блок анкети містив дані про анкетованого. Основна частка опитуваних є досвідчені лікарі, стаж яких більше 15 років. Другий блок анкети містив запитання для визначення думки лікарів щодо поширеність захворювань на запальні захворювання пародонту і слизової оболонки рота та визначення рекомендацій лікарів щодо лікування даних захворювань. Головною метою даного блока анкети було визначення лікарських форм, які лікарі радять застосовувати при захворюваннях стоматологічного профілю.

Висновки. Результати анкетування свідчать, що 54,7 % лікарів-стоматологів вважають гелі перспективною лікарською формою та у зв'язку з недостатнім асортиментом гелів вітчизняного виробництва висловлюють думку про необхідність розширення їх асортименту за рахунок створення нових вітчизняних лікарських препаратів

Ключові слова: опитування, терапевтична стоматологія, гель.

Вступ. За статистикою відомо, що більше 90% людей всієї земної кулі страждає різними захворюваннями порожнини рота. Зважаючи на це з кожним роком все більш удосконалюються методи лікування запальних захворювань пародонта і слизової оболонки порожнини рота. На ринку України стоматологічні засоби представлені різноманітними формами випуску (аерозолі, суспензії, емульсії, порошки, плівки, таблетки, мазі, гелі тощо). Але багатofакторність виникнення захворювання, хронізація процесу, труднощі в досягненні позитивних результатів консервативного та хірургічного лікування,

ТЕХНОЛОГІЯ ЛІКІВ І ОРГАНІЗАЦІЯ ФАРМСПРАВИ

поява резистентних форм мікроорганізмів вимагають створення нових лікарських препаратів для місцевого лікування хвороб пародонту [1]. На наш погляд, раціональною формою для місцевого лікування є гелі. Дана форма випуску забезпечує локальне та рівномірне вивільнення діючих речовин, створює їх високу терапевтичну концентрацію в місцях використання без значного підвищення рівню лікарської речовини в системній циркуляції [2].

Враховуючи, що для терапії захворювань пародонта, важливим є комплексний підхід, препарати стоматологічної спрямованості мають забезпечувати вплив на різні ланки патогенезу захворювань [3]. Це характерно для багатокомпонентних лікарських засобів рослинного походження. Проте, кількість цих препаратів, порівняно з однокомпонентними, на фармацевтичному ринку стоматологічних засобів України незначна, що вказує на доцільність їх розробки та впровадження з метою покращення надання населенню стоматологічної допомоги [4].

Метою дослідження є визначення рівня попиту і доцільність створення лікарських засобів у формі гелю на рослинній основі.

Дослідження містило наступні етапи:

- складання анкет;
- анкетування респондентів (лікарів - здійснено направлений вибір респондентів - на базі медичних установ стоматологічного профілю чи їх відділень);
- обробка одержаних анкет;
- визначення думки лікарів-стоматологів для визначення необхідності створення ЛЗ у формі гелю.

Результати дослідження та їх обговорення.

На першому етапі було розроблено оригінальну анкету для лікарів-стоматологів із 14 запитанням.

Розроблені анкети містили по 3 блоки запитань:

- інформацію про респондента;
- рекомендації лікарів щодо лікування захворювань СОПР и ЗЗП;
- оцінка попиту на ЛЗ у формі гелю.

Для збору первинних даних використовували метод анкетного опитування, в якому за переліком питань визначали думку спеціалістів медицини.

Серед опитуваних є лікарі Харківської, Полтавської, Херсонської областей України, а також Федеративної Республіки Нігерії.

Загальна кількість анкет, при врахуванні вилучених недійсних, становила 130. Перший блок анкети містив дані про анкетованого: стаж праці за спеціальністю (до 5 років, 5-10, 10-15, понад 15 років).

Таблиця 1

Розподіл респондентів за віковою характеристикою

Групи респондентів	Стаж праці (%)
До 5 років	18,6%
5-10 років	20,4%
10-15 років	18,6%
Більше 15 років	42,5%

ТЕХНОЛОГІЯ ЛІКІВ І ОРГАНІЗАЦІЯ ФАРМСПРАВИ

Результати, представлені у табл. 1, свідчать, що основна частка опитуваних є досвідчені лікарі, стаж яких більше 15 років.

Другий блок анкети містив запитання для визначення думки лікарів щодо поширеність захворювань на запальні захворювання пародонту і слизової оболонки рота та визначення рекомендацій лікарів щодо лікування даних захворювань.

Головною метою даного блока анкети було визначення лікарських форм, які лікарі радять застосовувати при захворюваннях стоматологічного профілю. Результати опитування візуалізовані на рис. 1.

Рис. 1. Розподіл ЛП, щозастосовують лікарі-стоматологи, залікарськими формами

Як видно з даних, наведених на рис. 1, найбільша частка респондентів обирають для лікування лікарські засоби у формі гелю (33,9%), на другому місці були обрані рідкі лікарські форми (27,0%), найменш призначуваними є лікарські засоби у формі паст (6,9%). Такі позиції були закладені в анкету з метою визначення, у вигляді яких лікарських форм слід розробляти нові засоби. Так, за даними опитування лікарів, слід звернути увагу на фармацевтичну розробку лікарських препаратів у формі гелю та рідких лікарських засобів. Найчастіше лікарі використовують у своїй медичній практиці наступні препарати: гель «Метрогіл дента» (Індія), гель «Солкосерил» (Швейцарія), гель «Холісал» (Польща), розчин «Малавіт» (Росія), рочин «Хпоргексидин» (Україна), які є переважно іноземного виробництва.

Одним з завдань анкети було визначення ставлення лікарів до застосування препаратів природного походження у стоматологічній практиці.

За аналізом анкетування було встановлено, що при лікуванні захворювань ротової порожнини не втрачає своїх позицій фітотерапія і більшість лікарів-стоматологів вважають, що є доцільним проводити дослідження зі створення нових лікарських засобів для стоматології. 62,2% лікарів вказують на те, що є потреба в збільшенні асортименту рослинних лікарських засобів для лікування зазначених патологій.

ТЕХНОЛОГІЯ ЛІКІВ І ОРГАНІЗАЦІЯ ФАРМСПРАВИ

Лікарські засоби на основі природної сировини, що переважно призначають пацієнтам, наведені у табл. 2.

Максимальний відсоток (23,6% та 13,4%) призначень належить рідким рослинним засобам «Ротокан» і «Фітодент» відповідно. Можна відмітити, що у наведеному переліку лікарських засобів гелі відсутні.

З метою визначення доцільності розширення асортименту гелів на основі сировини природного походження до третього блоку було включено питання щодо задоволення лікарями асортиментом гелів, які призначені для лікування запальних захворювань слизової оболонки рота.

Таблиця 2

Лікарські засоби на основі природної сировини, що найчастіше використовують лікарі-стоматологи при лікуванні ЗЗП ТА СОПР

Назва лікарського засобу	Лікарська форма	Країна виробник
Ротокан	Розчин	Україна
Фітодент	Розчин	Україна
Хлорофіл інт	Спиртовий розчин	Україна
Квітки ромашки	ЛРС	Україна
К&ПКИ календули	ЛРС	Україна
Настоянка прополісу	Настоянка	Україна
Елекасол	Збір	Україна
Обліпихова олія	Олійний розчин	Україна
Стоматофіт	Роачин	Пол ьца

Обробка анкет довела, що 54,7 % лікарів-стоматологів вважають гелі перспективною лікарською формою та у зв'язку з недостатнім асортиментом гелів вітчизняного виробництва висловлюють думку про необхідність розширення їх асортименту за рахунок створення нових вітчизняних лікарських препаратів. Цю думку висловили як українські лікарі, так і лікарі-стоматологи з Нігерії.

На питання якою етіотропною і патогенетичною дією мають володіти лікарські засоби для лікування запальних захворювань слизової оболонки рота лікарі відповіли наступним чином (рис. 2).

Отримані дані необхідно враховувати при фармацевтичній розробці нових лікарських препаратів з комбінованою протизапальною, протимікробною, антисептичною та репаративною дією.

ТЕХНОЛОГІЯ ЛІКІВ І ОРГАНІЗАЦІЯ ФАРМСПРАВИ

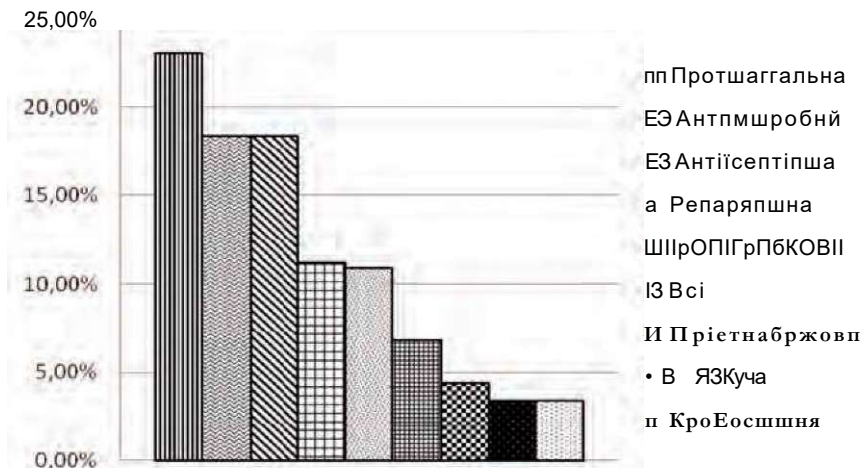

Рис. 2. Думка лікарів щодо необхідного спектру фармакологічної активності лікарського препарату, призначеного для лікування ЗЗП та СОПР

Висновки. За даними анкетування встановлено асортимент лікарських препаратів, що найчастіше використовують лікарі-стоматологи при лікуванні захворювань СОПР та пародонту. Найбільша частка респондентів для лікування захворювань пародонту та СОПР обирають лікарські засоби у формі гелів (33,9%), на другому місці були обрані рідкі лікарські форми (27,0%), найменш призначуваними є лікарські засоби у формі паст (6,9%).

Встановлено, що для лікування захворювань ротової порожнини застосовуються фітопрепарати, переважно, у вигляді рідких лікарських форм. Результати анкетування свідчать, що 54,7 % лікарів-стоматологів вважають гелі перспективною лікарською формою та у зв'язку з недостатнім асортиментом гелів вітчизняного виробництва висловлюють думку про необхідність розширення їх асортименту за рахунок створення нових вітчизняних лікарських препаратів. На підставі анкетування доведено доцільність фармацевтичної розробки нових лікарських препаратів у вигляді гелів з комбінованою протизапальною, протимікробною, антисептичною та репаративною дією.

Література

1. Грудянов А. И. Заболевания пародонта / А. И. Гудянов. - М.: Издательство "Медицинское информационное агентство", 2009. - 336 с.
2. Іроко Імамузо Метью Дослідження асортименту гелів на фармацевтичному ринку України / Іроко Імамузо Метью, Н. В. Хохленкова // Український вісник психоневрології! - 2015. - Т. 23, №3 -С. 40-43.
3. Боровский Е.В. Заболевания слизистой оболочки полости рта и губ/ Е. В. Боровский, А. Л. Машкиллейсон. - М.: МЕДпресс, 2001. - 320 с.
4. Кузьмина Э. М. Критерии оценки состояния полости рта и эффективности различных средств профилактики стоматологических заболеваний /Э. М. Кузьмина. - М.: ММСИ, 1996.-36 с.

ТЕХНОЛОГІЯ ЛІКІВ І ОРГАНІЗАЦІЯ ФАРМСПРАВИ
Іроко Імамузо Мэтью, Н.В.Хохленкова, Е.В.Палий, К.В.Пащенко
**Исследование актуальности создания нового геля для
лечения стоматологических заболеваний**

Национальный фармацевтический университет, г. Харьков,
Национальный медицинский университет, г. Харьков

Материалы и методы. Проведено анкетирование врачей-стоматологов по ассортименту лекарственных препаратов, которые чаще всего используют врачи в терапии заболеваний слизистой оболочки полости рта и пародонта. Для сбора первичных данных использовали метод анкетного опроса, в котором по перечню вопросов определяли мнение специалистов медицины.

Результаты. Первый блок анкеты содержал данные об анкетуемых. Основная доля опрошенных - опытные врачи, стаж которых более 15 лет. Второй блок анкеты содержал вопросы для определения мнения врачей о распространенности воспалительных заболеваний пародонта и слизистой оболочки рта и определение их рекомендаций по лечению данных заболеваний. Главной целью данного блока анкеты было определение лекарственных форм, которые врачи советуют применять при заболеваниях стоматологического профиля.

Выводы. Результаты анкетирования свидетельствуют, что 54,7% врачей-стоматологов считают гели перспективной лекарственной формой и в связи с недостаточным ассортиментом гелей отечественного производства высказывают мнение о необходимости расширения их ассортимента за счет создания новых отечественных лекарственных препаратов

Ключевые слова: анкетирование, терапевтическая стоматология, гель.

*Iroko Emamuzo Matthew, N.V. Khokhlenkova, O.V.Palii,
K.V. Pashchenko*

**Research urgency of creating a new gel for treatment of
dental diseases**

National University of Pharmacy,
National University of Medicine

Materials and methods. There was conducted a survey of dentists on the range of medications that they most often use in the treatment of diseases of the oral mucosa and periodontal disease.

Result. The first section of questionnaire contained data on the surveyed. The results showed that the majority of respondents were experienced physicians whose experience was over 15 years. The second section of the questionnaire included questions intended to determine physicians' thought about the prevalence of inflammatory diseases of the periodontium and oral mucosa and identify physicians' recommendations for the treatment of these diseases. The main purpose of the questionnaire was to determine the dosage forms advised for application in dental diseases. The largest share of respondents (33.9%) opted for gels, liquid dosage forms took the second position (27.0%), pastes were among the least prescribed dosage forms (6.9%). Thus, according to the survey attention should be paid to the development of gels and liquids.

Conclusion. The survey results show that 54.7% of dentists believe gels to be a perspective dosage form but due to the insufficient domestic gel assortment they point out the necessity of creating new domestic drugs. The advisability of development of

ТЕХНОЛОГІЯ ЛІКІВ І ОРГАНІЗАЦІЯ ФАРМСПРАВИ

new gels with anti-inflammatory, antimicrobial, antiseptic and reparative action was proved.

Key words: survey, dentistry, gel.

Відомості про авторів:

Іроко Імамузо Метью - аспірант кафедри технології ліків Національного фармацевтичного університету.

Хохленкова Наталія Вікторівна - доцент кафедри технології ліків Національного фармацевтичного університету, доктор фармацевтичних наук, доцент. 61168, м. Харків, вул. Валентинівська, 4, кафедра технології ліків.

Палій Олена Вікторівна - доцент кафедри терапевтичної стоматології Харківського національного медичного університету, кандидат медичних наук, доцент.

Пащенко Катерина В'ячеславівна - студентка 4 курсу Національного фармацевтичного університету, член студентського наукового гуртка кафедри технології ліків.

УДК 615.1:615.2/.3:614.2:362.1 (6/.9)(477)

© КОЛЕКТИВ АВТОРІВ, 2016

А.В. Кабачна¹, Е.В. Шелкова², А.Ю.Бутко³

ФАРМАКОТЕРАПЕВТИЧНІ КОМІСІЇ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ В ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ФОРМУЛЯРНОЇ СИСТЕМИ НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ

¹ Національна медична академія післядипломної освіти
імені П.Л. Шупика, м. Київ,

² Центр професійної гармонізації «Реформа 303», м. Київ,

Національний медичний університет імені О.О.Богомольця, м. Київ

Вступ. Процес впровадження формулярної системи (ФС) передбачає створення на локальному рівні фармакотерапевтичних комісій (ФТК) закладів охорони здоров'я (ЗОЗ), роль яких невпинно зростає у всіх країнах світу.

Мета. Дослідити історичні аспекти розвитку формулярної системи в Україні і в світі, а також роль в цьому процесі ФТК.

Матеріали і методи. В процесі дослідження використані міжнародні та вітчизняні наукові джерела за темою, використано історичний метод та порівняльний аналіз для вивчення процесу впровадження формулярної системи в Україні і світі.

Результати. В основу методичних підходів до визначення ролі ФТК в процесі впровадження ФС на локальному рівні покладені нормативні вимоги до їх функціонування відповідно до наказу МОЗ України від 22.07.2009 р. № 529 «Про створення формулярної системи забезпечення лікарськими засобами закладів охорони здоров'я» (із змінами, внесеними згідно з наказом МОЗ України від 26.06.2014 р. №429).

Висновки. Проведений аналіз літературних джерел з вивчення етапів створення і впровадження ФС в світі свідчить про те, що її розвиток є одним з найефективніших механізмів забезпечення доступності лікарських засобів (ЛЗ) і національного їх використання в Україні.

Ключові слова: формулярна система, фармакотерапевтичні комісії, лікарські засоби, заклади охорони здоров'я, комітети з раціонального використання лікарських засобів